

Gemeentes moeten nu kiezen voor digitale autonomie

9 april 2026

Geachte informateur, geachte formateur,

Ook gemeentes hebben direct te maken met de dreiging van oneigenlijke buitenlandse inmenging. Nationaal wordt er veel verantwoordelijkheid gelegd bij veiligheidsregio's en gemeentes. We moeten een transitie maken die veel impact heeft op de gemeentelijke dienstverlening. Denk aan de software waarmee ambtenaren werken, de manier waarop er wordt omgegaan met data, en de platformen waarop de gemeente communiceert met inwoners.

Alle overheidsorganisaties, dus ook uw gemeente, zijn afhankelijk geworden van niet-Europese technologieproducten en digitale diensten. Die afhankelijkheid brengt risico's: leveranciers kunnen eenzijdig de voorwaarden wijzigen, gevoelige data van inwoners komt terecht bij buitenlandse partijen en uitval of overname raakt direct de dienstverlening. Dit zijn niet alleen risico's op het gebied van cyberveiligheid of databescherming, het is ook een bedreiging van onze vrijheid en democratie.

Gemeentes moeten nu investeren in digitale autonomie. In deze brief geven wij u de huidige stand van zaken, de keuzes die de komende raadsperiode moeten worden gemaakt, en onze suggesties voor het komende bestuursakkoord.

1. Verklein de afhankelijkheid van buitenlandse tech aanbieders

Het Rijk komt met een Nederlandse Digitale Dienst die de IT-kwaliteit van overheden bewaakt. Momenteel werkt staatssecretaris Aerdt (Digitale Economie en Soevereiniteit) aan een handreiking digitale autonomie voor lagere overheden. Het is van belang dat die handreiking na publicatie voortvarend wordt opgepakt, maar u hoeft niet te wachten op sturing vanuit Den Haag.

De coalitie wil strategische afhankelijkheden in cloud, data en kritische systemen afbouwen en overstappen naar Europese digitale infrastructuur en aanbieders. Ook gemeentes moeten hiermee aan de slag.

Het overstappen op Europese en opensourcealternatieven is een investering. Ambtenaren moeten leren werken met nieuwe systemen die anders werken dan ze gewend zijn. Daarom is het belangrijk om de noodzaak van de overstap goed uit te leggen in het bestuursakkoord. De overstap vergt inspanning, maar levert uiteindelijk veel op.

Wat er de komende raadsperiode moet gebeuren:

- Breng de technologische afhankelijkheden in kaart én prioriteer vervolgstappen.
- Leg in het bestuursakkoord vast dat bij nieuwe ICT-aanbestedingen de voorkeur uitgaat naar open source-oplossingen en Europese aanbieders, en dat vendor lock-in contractueel wordt voorkomen.
- Zoek de samenwerking met andere gemeentes om geleerde lessen te delen en gezamenlijke inkoopkracht in te zetten. Samen kunnen gemeentes bij techbedrijven meer afdwingen op het gebied van data-autonomie, veiligheidsstandaarden en transparantie dan elke gemeente afzonderlijk.
- Ontwikkel een noodplan bij uitval van kritieke digitale diensten.

2. Bestrijd desinformatie en polarisatie

Desinformatie bedreigt onze lokale democratie. Burgers worden via sociale media blootgesteld aan nepnieuws over lokale kwesties, algoritmen versterken polarisatie en niet iedereen heeft de vaardigheden om hier kritisch mee om te gaan.

Op Europees niveau wordt gewerkt aan het European Democracy Shield, dat capaciteit voor factchecking, aanpak van buitenlandse beïnvloeding en bescherming van vrije verkiezingen moet bundelen.

Op gemeentelijk niveau wordt er steeds vaker gecommuniceerd via commerciële platformen die polariserende algoritmen gebruiken. Hierin moeten gemeentes keuzes gaan maken.

Wat de gemeente kan doen:

- Ondersteun lokale journalistiek. Een sterke lokale pers is de beste tegenkracht tegen desinformatie over gemeentelijke zaken.
- Stel een communicatiestrategie vast waarin de gemeente bepaalt op welke platformen zij wel/niet actief is. Niet alleen op basis van bereik en toegankelijkheid maar ook met meewegen van achterliggende machthebbers en polarisatie.
- Zorg dat gemeentelijke informatie altijd primair op de eigen website staat, en niet uitsluitend via sociale media.
- Betrek burgers door digitale vaardigheden via scholen en bibliotheken aan te bieden.

Wie wij zijn

Deze brief is een gezamenlijk initiatief van Voor Ons Nederland, Justice for Prosperity, Stichting Weerbare Democratie, en Bits of Freedom. Vanuit verschillende invalshoeken werken wij aan digitale autonomie, democratische weerbaarheid en de bescherming van publieke waarden in een digitaliserende samenleving.

Marietje Schaake is bestuurslid van **Voor Ons Nederland** en daarnaast beleidsdirecteur aan Stanford University's Cyber Policy Center en auteur van het boek *The Tech Coup*. Voor Ons Nederland is een stichting die zich inzet voor een sterke democratie en een verbonden samenleving.

Jelle Postma is directeur van **Justice for Prosperity**. Jelle heeft meer dan tien jaar ervaring in de Nederlandse inlichtingen- en veiligheidssector bij de AIVD, NCTV en de VN. Met zijn stichting legt hij bloot hoe georganiseerde desinformatie en maatschappelijke manipulatie democratieën binnendringen.

Stichting Weerbare Democratie versterkt de democratische rechtsstaat door onderzoek, expertnetwerken en financiering van veelbelovende initiatieven die aanpakken wat ontbreekt.

Bits for Freedom komt op voor internetvrijheid door de online grondrechten op communicatievrijheid en privacy te beschermen. De stichting doet onderzoek naar digitale misstanden, voert campagne, en bewaakt onze maatschappelijke ruimte tegenover Big Tech.